

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894. Första Kammaren. N:o 12.

Onsdagen den 7 mars, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landförsvaret.

24 punkten.

Herr statsrådet friherre Rappe: Jag tillåter mig fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att det nu är öfver 70 år, som man varit sysselsatt med arbetena på Karlsborg, vår enda landtfästning, utan att man hunnit sätta den i sådant tillstånd, att den vore försvarbar i händelse af ett krig, då det gäller vårt lands vara eller icke vara. Armén kan sålunda i detta afgörande ögonblick icke af Karlsborg påräkna något som helst stöd eller hjälp. Den, som studerat den svenska krigshistorien, har utan tvifvel aktgifvit derpå, att i forna tider allt, som rörde vårt fasta försvar, var särdeles omsorgsfullt ordnad. Men våra fästningar hafva fått förfalla den ena efter den andra, och nu är händelsen, att på hela det svenska området finnes i denna stund *ingen enda fast punkt*, som i händelse af krig kan vara försvaret till hjälp. Men utom den stora militärfaran af det långsamma byggandet på Karlsborg, är det äfven förenadt med en stor misshushållning i statsekonomiskt hänseende, då nemligen derigenom utgifterna för arbetets, så att säga, organisation sluka upp hvad som skulle användas på sjelfva arbetets utförande. Uti den ena statsverkspropositionen efter den andra har regeringen fästat uppmärksamheten vid dessa förhållanden. Nu är det ju i alla fall meningen, *att fästningen en gång skall fullbordas*, och vid sådant förhållande vill det synas, som vore det

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

oändligt mycket klokare att genom större årliga anslag komma derhän, att dels fästningen i militäriskt hänseende blefve sådan, att man af densamma kunde påräkna afsedt gagn i stället för nära nog motsatsen i händelse af krig, och dels dessa nyssnämnda utgifter för arbetets organisation inskränktes till ett minimum. Chefen för fortifikationen har icke heller uraktlåtit att hos Kongl. Maj:t göra framställningar i detta hänseende, och Kongl. Maj:t har, såsom jag får erinra, särskildt vid senaste riksdag försökt att komma till målet på det sätt, att man inskränkte eller rättare helt och hållet uraktlät att för tillfället begära några anslag till det fasta kustförsvaret, för befästningarna vid Vaxholm och Karlskrona, i hopp att med samlade krafter så snart som möjligt hinna sätta Karlsborg i nödortfigt försvarbart skick, för att sedan öfvergå till andra fasta punkter, som äro af särskildt vikt, då man tänker på nödvändigheten af att upprätthålla vår neutralitet. Men äfven dessa försök hafva icke vunnit Riksdagens bifall. Den kostnadsberäkning, som uppgjordes för Karlsborgs färdigbyggande, det är nu 20 år sedan, utgick från ett belopp af $4\frac{1}{2}$ millioner för att sätta fästningen i försvarbart skick; derefter har kostnaden för Vabergets befästande tillkommit, som utom kostnaden för pansarkonstruktionerna uppgått till $1\frac{1}{2}$ million. De i denna stund beviljade summorna uppgå till omkring 2 millioner kronor, och det återstår således omkring 4 millioner, för att fästningen skall komma något så när i ordning. Om 4 millioner återstå och Riksdagen årligen anslår endast 150,000 kronor, huru länge skola vi då få hålla på, innan denna fästning kommer i sådant skick, att den kan användas. Det är endast dessa beklagliga förhållanden, jag velat fästa uppmärksamheten på, då jag finner, att utskottets ledamöter från såväl Första som Andra Kamraren föreslagit en nedsättning i det af Kongl. Maj:t begärda anslaget å 200,000 kronor till 150,000 kronor.

Herr Almström: Då 4:de hufvudtiteln var före under 1892 års riksdag, tog jag mig friheten att vid frågan om anslaget till Karlsborgs fästning rigta uppmärksamheten derpå, att i vårt land funnes andra punkter, på hvilkas befästande det enligt mångas förmenande vore vida bättre att offra penningar än på Karlsborgs. Jag påminde, att Göteborg låge alldeles öppet och oskyddadt, samt att befästningarna kring Stockholm vore af den otillfredsställande art, att de nära nog kunde sägas tjena till intet. Jag tog mig friheten påpeka, huru ett med framgång utfördt anfall mot Stockholm skulle verka nedslående för hela landet och folket, huru tron på möjligheten att försvara sig skulle förminsas i sådant fall, då deremot, om hufvudstaden vore skyddad eller åtminstone kunde motstå det första anfallet, detta skulle ingifva om icke säkerhet, så åtminstone en betydligt högre grad af sjelftillit. Under de tvenne år, som förflutit sedan 1892, har man icke hört något

nämnas om den väntade planen för dessa viktiga punkters befästande. Chefen för landtförsvarsdepartementet har visserligen omnämmt, att det inginge i hans plan att samla alla krafter på fullbordandet af Karlsborgs fästning för att sedermera egna uppmärksamheten åt de viktiga punkterna Stockholm och Karlskrona; om Göteborg talade han deremot icke. Han nämnde på samma gång, att den summa, som enligt den förefintliga planen behöfdes till Karlsborgs fullbordande, skulle uppgå till omkring 4 millioner kronor. Jag ber då herrarne afgöra, hvilka utsigter vi hafva att någonsin se befästningarna kring Stockholm och Göteborg började. Om det fordras 4 millioner till Karlsborg, och regeringen begär 200,000 kr. om året, skulle det således efter en mycket enkel kalkyl dröja 20 år, innan man kunde räkna på att något skall göras för ofvannämnda platser. Under sådana förhållanden har jag ansett mig böra föra på tal frågan om hufvudstadens befästande samt Göteborgs betryggande åt sjösidan. Jag vet mycket väl, att hvad jag här framhållit icke nu skall kunna lända till någon Riksdagens åtgärd, men jag har dock ansett mig skyldig att, då nu tillfälle gafs dertill, framhålla den stora vikt, som ligger derpå, att man icke allenast tänker på den stora centralfästningen, som väl ändå aldrig blir färdig, utan äfven använder en del kraft på att sätta hufvudstaden och Göteborg i ett för fienden mindre tillgängligt skick.

Beträffande det nu ifrågavarande anslaget skall jag icke motsätta mig detsamma. Det har sagts, att det vore att anse såsom ett öfningsanslag för fortifikationens officerare, och detta tordä äfven ega någon grund, då, efter hvad vi hört, det skulle åtgå 20 år för att dermed fullborda Karlsborgs fästning efter den nuvarande planen, som kanske dock under årens lopp kommer att undergå högst betydliga förändringar.

Herr Nyström, Thomas: Jag är till stor del förekommen genom det yttrande, som chefen för landtförsvarsdepartementet i frågan afgifvit, men ber dock att få nämna några ord.

Förslaget angående Karlsborgs befästande uppgjordes 1817, en tidpunkt, som i det närmaste sammanfaller med den för unionens ingående med Norge, hvarigenom vår vestra försvarslinie bortföll; i stället hade kort förut Finland förlorats för vårt land, och följaktligen hade vår östra försvarslinie i väsentlig grad förändrats till rikets skada. Kronprinsen Karl Johan lät därför uppgöra en ny plan till landets försvar. Han insåg, att, om Sverige kom i krig med Ryssland, skulle krigsteatern, som förut alltid varit förlagd till Finland, flyttas inom våra egna landamären. Han ansåg, att försvaret mot vår östa granne icke borde ordnas så, att våra stridskrafter komme att utbredas längs östra gränsen, ty då skulle de plottras bort i små delar och icke på någon punkt kunna uppträda i samlad massa mot fienden. Det enda sättet

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

att med framgång bekämpa honom vore icke att möta honom vid gränsen, ty der kunde han hvar som helst tränga fram, utan man skulle ordna stridskrafterna på sådant sätt, att de stöddes af fästningar och depoter inne i landet, anlagna på punkter, der ett anfall ansågs farligast. Man skulle sålunda kunna samla sina krafter samt möta anfallet, der det framgick. Han lät undersöka, hvar dessa depoter skulle anläggas, och man fäste sig vid trenne punkter, belägna vid olika delar af Vettern. Stödd på dessa punkter såsom en operationsbas kunde armén hoppas att med framgång upptaga striden. Dessa depoter skulle icke blott tjena till bas för operationsarmén, utan äfven utgöra den säkra vapenplatsen för arméns krutförråd, ammunition, reservvapen, beklädnadsmateriel, och i farans stund skulle man kunna räkna på att dit föra bankens och andra rikets dyrbarheter. Hufvuddragen af denna plan återfinnas i handlingarna från ofvannämnda tid. Meningen var, att man skulle stödja sig icke blott på hufvudfästningen utan äfven på tvenne andra. För den förra ansågs Vanäs udde vid Vettern vara den fördelaktigaste platsen, och sedan en plan blifvit färdig, började Karlsborgs byggande omedelbart derefter. Under första tiden för arbetet användes rätt stora kommenderingar ur armén till jordschaktningar och dylikt, hvarigenom arbetet gick relativt raskt framåt. Då man sedermera kom till det dyrbarare murningsarbetet, började anslagen minskas, och kommenderingar ur armén kunde ej heller vidare användas. Följden har blifvit, att man fortsatt arbetet med allt för små anslag, och det har med snäckgång skridit framåt. Nu har man humnit så långt, att med ett anslag på 150,000 kronor om året det skulle fordras 38 år för att få fästningen i stormfritt och försvarbart skick. Med ett anslag på 200,000 kronor skulle det dröja 28 år och med 300,000 18 år. Herrarne torde derjemte finna, att vare sig arbetet bedrifves med 150,000 kronor eller 300,000 kronors anslag, blifva alla s. k. faux frais, befälets aflöning, allmänna driftkostnader för att hålla arbetet i gång, allt kostnader, som icke direkt motsvaras af utfördt arbete, ungefär desamma. Ju mindre anslag man rör sig med, desto mindre blir proportionsvis det utförda arbetet och desto dyrbarare det hela. Skulle nu icke fästningen komma i försvarbart skick, hvad blefve väl följden i händelse af krig? Arméns reservförråd komme att förvaras på osäkra platser i olika delar af landet utan allt skydd. En olycklig batalj skulle hafva den verkan, att allt fölle i fiendens händer, och det blefve slut på hela fälttåget, då det icke funnes några krigsreserver af ammunition m. fl. förnödenheter. Vi hafva nyligen sett, hvad det kostar att förändra samt förse armén med gevär. Och dessa reservförråd skulle läggas upp på sådant sätt, att de komme på rörlig fot och oupphörligt måste flyttas! Ett sådant tillvägagående är icke värdigt ett land, som vill bevara sin sjelfständighet, och ett land,

som så gör, kan icke med säkerhet beräkna att försvara sig mot en inryckande fiende.

Hvad hafva Europas öfriga småstater gjort, under det vi arbetat på en enda fästning? Jo, under senaste åren har Danmark utfört ett storartadt befästningsarbete till hufvudstadens för svar både åt land- och sjösidan. I Schweiz, som till invånareantalet är betydligt mindre än Sverige, ansåg man länge befästningar alldeles onödiga, ty Alperna utgjorde en naturlig fästning, och man behöfde icke något annat. Emellertid har Schweiz nu af omsorg för sin neutralitet vid Stora St. Gotthard och Furkasset anlagt stora grupper af starka spärrfästningar, allt till en kostnad af många millioner och i afsigt att derigenom spärra vägarne genom landet för de tre omgifvande stormagterna. Belgien och Holland hafva utfört befästningsarbeten i en skala, som skulle hedra hvilken stormagt som helst. Men hvad hafva vi gjort? Landet har gått framåt i många hänseenden. Det finnes t. ex. intet land, som relativt till sin folkmängd har så mycket jernvägar som Sverige. Skola vi icke då äfven tänka på att försvara, hvad vi hafva? Jag tror, att vi handla mycket illa, om vi hushålla så, att anslag på 50,000 kronor drages in och derigenom tiden utsträcker, inom hvilken vår enda depotfästning kan bringas i fullt försvarbart skick. 10 år förlora vi genom att spara in dessa 50,000 kronor om året. Att sådant icke är klokt, medgifves af alla, men, säger man, för tillfället kunna vi icke gifva mer än 150,000 kronor; framdeles, då det blir bättre råd, skall anslaget höjas. Detta låter godt och bra, men sålunda skjuter man upp i oändlighet, och allt blir vid det gamla.

Jag hade gerna sett, att anslaget höjdes på ett sätt, som tillåter arbetets bedrivande så, att det snart kunde afslutas, men då utsigt därför icke nu finnes, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wennerberg: Jag nästan förmodar, att de flesta i kammaren tänka för sig: nu kommer han igen med detta eviga Karlsborg. Ja, mine herrar, detta gör jag och på fullt allvar. Det är min *rättighet*, och den tänker jag icke bedja om lof till att begagna. Men jag har ock sedan 18 år tillbaka ansett detta som en *skyldighet*, en mycket djupt ingripande skyldighet, hvarför jag icke *kan* afstå från att fullgöra den, så vidt på mig beror; det andra — min rättighet — skulle jag gerna efterskänka.

Jag anhåller nu om kammarens tålmod, om jag blifver något vidlyftig, ehuru jag så litet som möjligt skall upprepa hvad jag många gånger förut sagt.

Särskildt tackar jag den siste talaren och ber, att han anser mitt anförande såsom sitt eget, dock något fullständigare utfördt.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

Sedan vi i utskottets utlåtande läst Kongl. Maj:ts proposition samt de yttranden, som från sakkunnigt håll angående denna sak der föreligga, finna vi, att utskottet afslutar redogörelsen med den visserligen icke ovanliga, men därför icke mindre bedröfliga klämman: »utskottet, som anser att för ifrågavarande ändamål icke lämpligen bör anslås större belopp, än hvad under de senaste åren därför af Riksdagen i allmänhet beviljats» o. s. v. Hvad betyder detta »anser... icke lämpligen»? Riksdagen kan med rätt fordra af utskottet, att, då det icke vill fästa afsende vid Kongl. Maj:ts och de sakkunniga myndighernas gjorda anföranden, det åtminstone framlägger *något* skäl för sin mening, men här finnes icke något. Det är möjligt, att i detta ord, »lämpligen», kan ligga gömdt något sådant. Jag kan icke inse eller åtminstone icke utan någon förklaring bekänna att detta är händelsen. Jag skall emellertid genomgå de punkter, som *kunnat* innebära något klart skäl, och slutligen äfven försöka få fram det gömda skälet för detta utskottets ständiga afslag på det äskade anslaget till Karlsborg och i synnerhet för afslaget denna gång.

Jag har med glädje sett, att åtminstone *några* reservanter från denna kammare finnas — jag vet att de äro flera än de, som antecknat sina namn, åtminstone känner jag en till — men redan detta är bedröfligt; ty förr var deras antal större.

Finnas några talande skäl till afslag, så måste dessa antingen vara strategiska, finansiella eller, om jag så får uttrycka mig, temporära, beroende på något annat brådskande eller icke något i detta fall brådskande.

Hvad nu de strategiska skälen först beträffar, så är det mycket besynnerligt, att personer med mindre sakkunskap, än man har rättighet att förutsätta hos krigsministern och fortifikationsgeneralen samt chefen för artilleriet, hvilka äfven yttrat sig i ämnet, skola finna dessas skäl så litet vägande, att ett blott »anseende icke lämpligt» skulle kunna kullkasta dem. Men det ligger ju i den menliga svagheten att kunna misstaga sig, och utan att precis vara någon kontrasignerande myndighet kan ju den enskilde på fullt allvar anse sin åsigt vara riktigare än Kongl. Maj:ts. Vill man således icke fästa afseende vid hvad ofvannämnda personer och myndigheter yttrat, är intet annat att göra än att vända sig till andra länders erfarenhet och se, huru det der förhåller sig. Den föregående talaren har allaredan nämnt något i den vägen, som är att fästa sig vid. Se vi på Europas samtliga länder, hafva vi först några små stater, der det egentligen icke kan talas om något centralförsvar, utan att detta tillika kan sägas utgöra skydd för någon vigtig punkt åt sjösidan. Detta är händelsen med Danmark och med de stora och dyrbara befästningarna vid Köpenhamn. Detta lilla land har blott befäst ett enda ställe, men detta kan, i förening med flottan, som man äfven vetat förskaffa sig, sägas utgöra *hela* landets verkliga värn.

Ett par sådana länder äro också Holland och Belgien; såväl vid Amsterdam som vid Antwerpen äro ofantligt storartade anläggningar gjorda. De kunna betraktas såsom centralfästningar båda. Men de nämnda städerna äro visserligen derigenom äfven skyddade mot sjösidan, så att befästningarna ock der kunna sägas utgöra ett stöd för de båda ländernas flottor. Men ser man rätt på saken, utgöra dock dessa befästningar företrädesvis stöd för nationens sjelfständighet. Bland de två eller tre små länder, som jag särskildt fäster mig vid, finnes ett, som mycket väl kan jemföras med Sverige i afseende på folkmängd och ingalunda har något öfverskott af tillgångar. Det har dock starkt befästat den märkvärdiga fyrkanten af fästningar, som utgör dess fasta värn. Jag menar Rumänien, i hvilket land läggas ned otroliga summor på det fasta försvaret, såsom jag skall försöka att visa. Man skulle kunna säga, att dessa senast omnämnda länder äro nödgade dertill; annars skulle deras uppoffringar tjena till intet, men för de öfriga är centralförsvaret — så säger man — en föråldrad inrättning. Nej, visserligen icke! Sjelfva det stora ofantliga Ryssland nöjer sig icke med fästningar vid Svarta hafvet samt vid sin vestra gräns, utan har äfven långt in i landet, längre än afståndet till Karlsborg är från Stockholm, den stora fästningen Kiew, hvarpå otroliga summor äro nedlagda, allt jemt med tanke på att, om något allt för olyckligt skulle hända vid gränsen, hären skulle få tid att draga sig till en punkt, som, ju längre från gränsen belägen, skulle gifva ett desto oantastligare värn genom de sålunda ökade svårigheterna för den anfallande. Se vi på Preussen, så finnes der en stor mängd fästningar. Man skulle kunna säga, att de flesta äro gränsfästningar, och jag vill därför icke nämna dessa. Midt inne i landet finner man den starka fästningen Spandau, och vidare har på senare tid återupptagits befästandet af en ort, som förr var mycket starkt befäst, nemligen Magdeburg. Går man till Italien, så har ju detta land en lång kuststräcka och dessutom en utmärkt flotta, som kostat mer penningar än man kanske haft råd till, men man har därför icke försummat fästningarna inne i landet. Der finnes en annan märkvärdig fästningsfyrkant. Mantua—Verona. På den sista tiden har man äfven tagit sig för att befästa Rom, och det påstås, att en centralfästning på Cicilien är satt i fråga. Jag nämner för tillfället icke några andra fästningar, som kunna göra klart, hvad andra länder kosta på bevarandet af sin sjelfständighet. Ett land finnes, der hittills en centralfästning saknats, nemligen England. Jag fruktar, att orsaken härtill är att söka deruti, att detta land är en ö och derjemte småningom kommit i besittning af en flotta, med hvilken inget annat lands kan mäta sig.

Vore de omständigheterna före äfven här, skulle jag anse ganska naturligt, att man icke så mycket sysselsatte sig med centralfästningen Karlsborg, men dels torde Sverige aldrig blifva

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.

(Forts.)

någon ö, dels är det allt för långt fram i tiden, innan vi skola få en sjömagt, som åt våra långsträckta kuster kan tillförsäkra samma trygghet, som den engelska flottan tillförsäkrar Storbritannien.

Det skulle nog kunna sägas, att man i allmänhet har dragit sig tillbaka från detta fästningsbyggande och dermed förenade kostnader, emedan, som det heter, centralförsvarsidén befunnits icke vara den rigtige.

Jag skall komma till den saken senare, vill nu blott nämna de summor, som andra länder kostat på sig.

Befästandet af Köpenhamn är beräknadt till 40 millioner, af hvilken summa ungefär en fjerdedel utgått. På befästandet af Amsterdam äro hittills nedlagda ungefär 24 millioner, det fattas därför ock tillika för befästandet af Maaslinien 28 millioner; således är summan 52 millioner, och det arbetas ifrigt på dessa befästningar.

I Belgien hafva vi Antwerpen. Från 1887 hafva nedlagts på denna fästning 60 millioner francs.

Jag glömde, då jag anförde dessa länder, att äfven tala om Frankrike, men det går lika väl nu. Der veta vi, att utom de stora sjöfästningarna och de betydande gränsfästningarna mot Tyskland har man redan centralfästningar och först och främst bland dem Paris, sedan Dijon, Grenoble och åtskilliga andra. Härtill hafva användts så oerhörda belopp, att om jag icke ett par gånger kollationerat och sett efter, om det var rätt, hade jag icke vågat sätta ut de summor, jag nu kommer att nämna. Till 1888, från kriget, hade användts 2,264 millioner francs, och der-efter lära utgå till samma ändamål omkring 180 millioner årligen. Vi äro icke vana vid dylika summor och vi kunna icke tänka ditåt.

Jag skall göra en liten digression härifrån. Hvad var det, som höll uppe modet hos fransmännen i deras olyckliga kamp mot tyskarne, om icke just detta centralförsvar, som Paris gaf. Visserligen motsvarade icke denna plats de derpå nedlagda kostnaderna, men den var ändock en hjälp i nödens stund.

Österrike har jag icke mycket att säga om. Jag vet icke, huru der förhåller sig, men det säges, att det skall vara ungefär som här hemma hos oss.

Ryssland har beviljat 16 millioner rubel, hvilket, om jag icke misstager mig, motsvarar 45 à 46 millioner kronor. Arbetet fortgår på Kiew.

I Italien har beviljats sedan 1885 775 millioner francs.

Schweiz är redan af en föregående talare omnämndt. På dess centralfästning S:t Gotthard äro nedlagda 10 millioner.

Rumänien har från 1886 beviljat 105 millioner francs, omkring 75 millioner kronor.

Sedan jag anfört detta, beder jag att få försöka förklara detta ord »lämpligen», som står i utskottets kläm. Det är, skulle jag tro, en qvarlefvä af den gamla äsigtgen, att hvad vi kasta ned

på Karlsborg tjenar intet till, ty centralförvarstanken är för gammal, den bör afskedas.

För ett par dagar sedan fick jag till mig skickad en broschyr. Jag läste den i förgår qväll och ber att nu få anföra ett par stycken ur densamma såsom bevis härfpå. Den rör »sjövapnets betydelse för fosterlandets försvar». Der heter det på ett ställe: »centralförvarstanken är öfvergifven i såväl teori som verklighet». Huru det förhåller sig med teorien för tillfället lemnar, jag derhän; verkligheten hafva herrarne nyss hört. Jag tror, att dessa länder icke verkställa sådana saker utan teori. Det är ett ställe till, som jag skall bedja att få anföra: »med centralförvarstanken var denna sträfvan ju alldeles oförenlig, men äfven sedan denna *tankes halllöshet blifvit allmänt erkänd*» etc. etc. Huru pass allmänt erkänd den har blifvit, har också kammaren hört. Den har *icke blifvit erkänd*.

Med sådana skrifter till ledning är det icke underligt, om mången, som icke sjelf kan bedöma saken, deri tror sig hafva ett bestämdt stöd för att icke kasta bort några penningar på vår enda centralfästning. Man skulle möjligen kunna tro, att, då jag yttrar detta, såsom det tyckes, mot sjöförsvaret, jag skulle vara en motståndare till detsamma, men deri misstager sig den eller de, som tro något sådant. Jag sätter stort värde på sjöförsvaret och skall bevisa det i handling; och då fråga förekommer att skaffa oss ett starkare sådant, skall jag icke draga mig tillbaka. Men jag ogillar helt och hållet det sättet, som är tänkbart, att man för att få något åt sjöförsvaret skall kasta bort tanken på ett landförsvar, stödt på ett centralförsvar. Den tanken är 70 år gammal hos oss. Den är fortsatt allt jemt af konungar och konungars rådgifvare och till heder för denna kammare merendels också af den. Men vi hafva icke långt hunnit. Att tanken icke är haltlös, att den icke motsäger nu gällande teori och verklighet, det tror jag är temligen bevisadt.

Men det är icke nog med att denna fästning är af den största betydelse i händelse af öfverhängande fara. Den är, äfven om fienden icke skulle stå helt och hållet i dess närhet, af största betydelse såsom en stor och säkert befastad nederlagsplats för all den materiel, som måste på något ställe finnas nedlagd utan att ständigt till följd af fiendens rörelser behöfva flyttas hit och dit. Det är icke troligt, att ett sjöförsvaret skulle under alla händelser kunna göra ett sådant centralförsvar obehöfligt.

Jag har redan nämnt, huru angelägen jag skall vara att försöka stärka flottan, men det finnes tillfällen, då flottan icke kan eller icke kommer i tillfälle att göra någon nytta, och om vid ett sådant tillfälle långt från sjö och haf fienden tränger in i landet, som icke behöft till en början anlita sin egen flotta, på hvad punkt stå vi då? Skulle denna fiende tillika hafva bundsförvandter, som hölle våra fartyg fullkomligt upptagna med att operera på

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.

(Forts.)

ena kusten, under det fienden opererar på den andra eller inuti landet, tror jag, att hvar och en skall inse, i hvilken högst beklaglig belägenhet vi vore.

I afseende på den finansiella delen af frågan är det allaredan om icke bevisadt, så åtminstone aldrig vederlagdt, att ett så underbart och oförståndigt slöseri med statens medel, som här nära 20 år bedrifvits vid denna fästning, saknar exempel. Man har icke velat gifva så pass mycket, att man kunnat använda till fördel för landet de arbetskrafter, som finnas på fästningen, för att få den färdig. Man har allt i ordning för ett större arbete, men det heter allt jemt »ni får blott så och så mycket; gör hvad ni hinna!» Och för hvarje gång Kongl. Maj:ts förslag blifvit nedsatt — på sista tiden vanligen med 50,000 kronor — har också i och med detsamma ett slöseri på ungefär samma summa begåtts af Riksdagen. Under det vi från statsrådsbänken hört omtalas så stora summor, millioner för anskaffande af nya gevär, ammunition och dylikt, hvilket allt jag anser i högsta grad nödvändigt — är det här fråga om en så bedröfligt liten summa, att det är för mig en gåta, att den ens framstälts af Kongl. Maj:t. Nuvarande krigsministern hade också det modet att för ett par år sedan sätta upp det då begärda anslaget till nära 400,000 kronor. Det fick ett svagt medhåll i denna kammare. Jag är glad öfver, att en del af detta svaga medhåll kom från mig, men det gick icke. Derfor har han tröttnat härpå och funnit för godt att icke begära mer än de vanliga 200,000 kronorna. I sjelfva verket så påskyndar det visserligen iordningsställandet af Karlsborg, men äfven med dessa 200,000 kr. kommer det, såsom vi nyss hörde, att dröja allt för länge. Dock vågar jag tro, att vid den beräkning, som nyss lemnades öfver hvad som ännu erfordras, för att Karlsborg skall vara färdigt, får man väl göra afseende dervid, att för en betydligt mindre summa än den nämnda af 7 millioner fästningen kan sättas i sitt första försvarbara skick, hvilket är nödvändigt för att icke lemna den i ytterlig nöd och fara såsom ett vapen *mot* landet och till förmån *för* fienden.

Då det för ett par år sedan begärdes 200,000 kr., och detta på vanligt sätt sattes ned till 150,000 kr., hade man icke ens gjort sig det besväret att räkna efter, hvarför 200,000 begärdes. Men den gången fick man ett särskildt bidrag på 50,000 kronor.

Arbetet hade också stannat af vid Karlsborg alldeles i otid, om icke denna hjälp kommit från Sveriges kvinnor, som den gången välvilligt åtogo sig att spela svenske mäns roll. Jag hoppas, att de må kunna fortfara med det, men hvar och en inser dock, att deras hjälp, så betydande den än må vara i moraliskt afseende, i ekonomiskt dock icke synnerligt betyder.

Man kan ju säga, att då Karlsborgs befästande ändå kommer att taga så lång tid äfven med beviljande af 200,000 kr., kan det komma på ett ut, om man tager 150,000 kr. eller 200,000 kr.

Ja, mine herrar, det tror jag icke vi säga på allvar. Det är att för mycket gå in på »lass-basen-teorien», hvilket jag icke kan gilla.

Jag skall bedja att slutligen i afseende på det brådsakande i denna angelägenhet få anföra hvad en särdeles sakkunnig man yttrade för ett par år sedan angående den tanke, som då framfördes, att det vore bättre att gifva dessa penningar åt sjöförsvaret: »Genom att stärka vårt sjöförsvaret kunna vi göra det svårare för honom att landstiga på våra kuster och försena denna landstigning, men *förhindra den* kunna vi icke. Således måste vi motse möjligheten af att få en fiende på Sveriges jord, och då ligger landet öppet för honom i alla riktningar därför, att vårt fasta försvar är lika jemmerligt tillgodosedt som vår arméorganisation, och svenska hären saknar det stöd af befästade punkter hvaraf den vore i så stort behof under ett försvarskrig inom våra egna gränser». Man kan visserligen motsäga detta, men icke vederlägga det, och han har också för säkerhets skull anfört flera exempel, som visa, att detta är händelsen.

Jag begagnar nu tillfället att återigen förklara, att hvad jag på detta sätt *tyckes* hafva sagt mot sjöförsvaret, det har jag egentligen *icke* sagt, ty jag är lika varm vän af sjöförsvaret som af centralförsvaret, men såsom saken nu står, och då vi i denna broschyr sett, att ingen annan kan göra sig tillräckligt gagn af sjöförsvaret, än den som beherskar vattnen — och det torde blifva lång tid, till dess vi med de 2 å 3 starka grannflottor, som finnas, kunna sägas beherska Östersjön och Nordsjön — torde det vara i sin ordning att i tid tänka på att göra det, som först och främst bör göras, således icke börja färdiggöra det, som sist kan komma i fråga att behöfvas, nemligen en sådan flotta, som är nödvändig, utan detta visserligen, jemte, men tillika i andra rummet, då det är alldeles nödvändigt, att man tänker sig, ej såsom vi hittills gjort — att ett försvar bör göras för framtida händelser af krig, utan först ett försvar uppställt med tanken på plötsligt öfverfall. Under ett sådant är det första, som *kan* ställas i ordning, verkligen just detta centralförsvaret. Jag skulle göra Riksdagen och Sveriges folk orätt, om jag vågade påstå, att de vore likgiltiga för försvaret. Det äro de icke. Den tiden är Gud ske lof förbi, då man blott talade om forna bedrifter, men tänkte mindre på framtida händelser. Men om jag också måste gifva dem detta vitsord — som jag gerna gör — så tåla de ännu väl vid att påminnas om en rad i en gammal visa om Göta lejon, der det heter: »med öppna ögon sofver det». Det har i flera år sett, huru saken står, och det skryter icke längre så mycket om det som blifvit gjordt. Men det, som göres, är icke i förhållande till det verkliga behofvet. Ty hvad tjenar vårt lands timliga förkofran till, hvartill tjena våra fria och goda lagar, som vi ännu kunna skryta med i jämförelse med många andra folks, hvad tjenar hela vår kultur till, om icke någonting göres, som duger att för-

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*

(Forts.)

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

svara dessa stora skatter med? Och det folk, som är så otacksamt mot den gifvare, som gifver allt godt och som låtit dem, kan man säga, åtminstone hvad denna lilla angelägenhet beträffar, synda på nåden öfver ett halft sekel, är icke berättigadt att komma fram med någon klagan, då allt detta förlorats.

Det låter ungefär på mig, som jag trodde, att vi denna gång skulle få det större anslaget. Nej, jag hängifver mig icke åt några illusioner. Jag vet, huru det går med detta; det går som förra gången. Kongl. Maj:t får efter gemensam votering 150,000 kr., och vi fortgå på samma sätt som förut, om icke för annat, så för konsekvensens skull, som det heter, och så går det illa.

Hvad tjänar det då till — kan någon säga — att söka uppmåna denna kammare att handla som förut och gifva sitt bifall till Kongl. Maj:ts förslag? Åh jo, det finnes något, som är att sätta värde på, och det är, att antingen denna fästning kommer att någon gång i framtiden lemna oss ett försvar eller vi veklående stå omkring hennes ofullbordande, skall dock fosterlandet veta att gifva Första kammaren tack för god vakt.

Jag röstar för bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Casparsson: Då statsutskottet i fjol tillstyrkt, att det af Kongl. Maj:ts begärda anslaget skulle nedsättas till 150,000 kr., fans det mot denna statsutskottets tillstyrkan 10 reservanter från Första Kammaren. Af dessa 10 reservanter återfinnes i år icke en enda. Ett par, som i fjol tillhörde statsutskottet, tillhöra det ej mer. Några hafva röstat mot utskottets nedsättning, men ansett det icke löna mödan att reservera sig. De öfriga hafva kapitulerat, om till följd af omständigheternas magt eller tyngden af de skäl, som utskottet anfört, låter jag vara osagdt.

Nu återstår att se, om äfven Första Kammaren skall kapitulera.

Det skäl, som utskottet anfört, lyder i all sin enkelhet så, att utskottet anser, »att för ifrågavarande ändamål icke lämpligen bör anslås större belopp än hvad under de senaste åren därför af Riksdagen i allmänhet beviljats». Halten af detta skäl behöfver icke vidare påpekas, ty det är haltlost, och svenska Riksdagen har förr haft en helt annan uppfattning. På 1870-talet från 1871 till 1878 anslogs för detta ändamål en sammanräknad summa af 2,333,750 kr. eller i medeltal pr år nära 292,000 kr., d. v. s. nästan dubbelt så mycket, som statsutskottet i år föreslagit. Men man hade då i färskt minne erfarenheterna från de dansk-tyska, det preussisk-österrikiska och det fransk-tyska kriget. Dessa erfarenheter och minnen tyckas nu hafva förbleknat.

För mig står det fullkomligt klart, att så länge Karlsborg är ofullbordadt, kan frågan om ordnande af landets fasta försvar icke heller lösas, ett ordnande, som jag anser vara af så mycket

större vikt, som den öfning, hvilken kommer att meddelas våra värnpligtige, är jemförelsevis obetydligt. För ordnande af det fasta försvaret återstå, utom fullbordande af Karlsborg, befästningar i Norrland, på Gottland, kring Stockholm och i Mälardalen samt vid Göteborg. Så länge Karlsborg är ofullbordadt, ligga våra ekonomiska tillgångar i afseende å det fasta försvaret bundna der, och om det blir fråga om att företaga nya befästningar, kunna vi vara fullkomligt öfvertygade, att man skall svara: »nej, så länge Karlsborg är ofullbordadt, vilja vi icke påbörja några nya befästningar». Jag vill i förbigående anmärka det temligen ovanliga tillvägagåendet att minska anslag i den mån arbetet fortskrider. Vanligen följer man ett motsatt tillvägagående. Så t. ex. vid våra jernvägsbyggnader, ty så snart en jernvägsanläggning närmar sig sin fullbordan, har man ökat anslaget för att så fort som möjligt få den fullbordad. I fråga om Karlsborg tyckes man gå till väga på ett alldeles motsatt sätt. Det är ett oblidt öde, som hvilar öfver Karlsborg. Till en början var det en ganska envis strid mellan fortifikationen, å ena sidan, som ville hafva Karlsborg till blott en förrådsfästning och derjemte en manöverfästning mellan Hjelmaren och Mälaren, samt praktiske statsmän, å andra sidan, som insågo, att landets tillgångar icke skulle medgifva fullbordande af tvenne fästningar inom en icke allt för aflägsen framtid.

Sedan denna fråga blifvit undanskjuten, har det uppstått en strid med ifrarne för flottans utveckling, som i ökade anslag till Karlsborg sett ett hinder för ökade anslag för flottan. Men för mig står det klart, att samma sparsamhetsanda, som nekar anslag till Karlsborg, kommer ockå att neka ökade anslag till flottan. Jag är temligen förvissad, att man redan inom få dagar kommer att få bekräftelse på denna min uppfattning.

Vill svenska riksdagen fortfarande icke anslå mer än 150,000 kr. årligen till vårt fasta försvar, då tror jag det är alldeles nödvändigt att söka slå in på en annan väg. Den vägen skall för många förefalla motbjudande, men det finnes enligt min öfvertygelse icke någon annan, och det är att upplåna medel till det fasta försvaret och flottans nybyggnad. Vi hafva lånat hundratal millioner för våra jernvägar, men detta har varit för produktivt ändamål, säger man. Ja väl, men jag frågar: är stärkande af försvaret i verkligheten ett improduktivt ändamål? Det kan komma sådana förhållanden, då detta blir i högsta mening produktivt. Derfor har denna tanke allt mer och mer trängt sig på mig. Skall detta oeffterätterlighetstillstånd fortvara, är det bättre att taga steget fullt ut.

För närvarande, herr talman, inskränker jag mig till att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*

(Forts.)

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.

(Forts.)

Friherre von Otter: Herr talman, mine herrar! Det är hvarken någon lätt eller någon angenäm uppgift att efter de lysande anföranden, som blifvit lemnade af flere kammarens ledamöter, nu uppträda till försvar för utskottets förslag. Jag finner mig dock, särskildt med hänsyn till hvad som under debatten här yttrats angående flottan, pligtig söka så godt jag kan förklara anledningen till utskottets beslut.

Lika fullt som någon af de föregående talarne är jag förvissad om nyttan och nödvändigheten af Karlsborg; men icke, såsom en högt ärad talare på kronobergsbanken anförde, såsom en centralpunkt, en punkt, hvarifrån ett centralförsvar skulle ordnas, utan såsom en förrådsfästning, såsom en vapenplats. I den bemärkelsen intager Karlsborg, enligt mitt förmenande, en högst nödvändig, en högst betydande plats. Skälet, hvarför jag för min del icke har ansett mig böra reservera mig, har därför icke sitt upphof deruti, att jag icke ansett, att Karlsborg så fort ske kan bör sättas i fullständigt skick, utan fastmera deruti, att jag ansett, att, på det sätt denna byggnad hittills har bedrifvits, det kan vara ungefär det samma, om dertill anvisas 200,000 kronor eller 150,000 kr. för år 1895.

1867 års komité fäste först uppmärksamheten på nödvändigheten att ombygga Karlsborg. Då denna komité hade afgifvit sitt betänkande, fick chefen för fortifikationen befallning att uppgöra ritningar till en sådan ombyggnad. Dessa ritningar förelades sedermera en 1876 tillsatt komité och granskades af den, hvar efter de uppgjorda ritningarna blefvo ytterligare förbättrade. På grund af det förslag som då uppgjordes ingick Kongl. Maj:t till 1877 års Riksdag med begäran om beviljande af 5,500,000 kr. och anvisande för 1878 af 303,250 kr. Riksdagen, som förklarade, att den, »utan att underkänna vigten af att i allmänhet vid större arbeten och anskaffningar, hvilka under en följd af år kräfva anslag, planen för hela arbetet eller anskaffningen på en gång pröfvas och fastställas», ansåg sig dock icke kunna ingå i någon pröfning, af sjelfva planen, men anvisade hvad som begärdes för 1878. Året derefter begärde Kongl. Maj:t 184,100 kr. och fick detta belopp. Sedan dess och intill 1887 års riksdag beviljades hvarje år, med undantag af 1883, af 1879, då begärdt anslag helt och hållet afslogs, och 1883, då vid gemensam votering 200,000 kr. beviljades, 100,000 kr. Vid 1888 års riksdag begärdes en ökning uti anslaget på grund deraf, att befästningarna på Vaberget tillkommo. Efter detta år har Riksdagen årligen beviljat 150,000 kr., med undantag af år 1892, då, såsom vi alla veta, till följd af ett besök, som en stor del af Riksdagens ledamöter då gjorde på Karlsborg, mot all förmodan båda kamrarna vid den gemensamma voteringen voterade det större anslaget, 200,000 kr.

Således finna vi af den historik, jag här uppdragit, att alltsedan år 1877 Riksdagen icke mera än två gånger beviljat någon

större summa, och att Riksdagen vid sina anslagsbevillningar till Karlsborg varit fullt konsekvent först under den tidigare perioden till 1888 vid beviljande af 100,000 kr. och sedermera under perioden derefter i att bevilja 150,000 kr. Kan man verkligen med skäl säga, att dessa 50,000 kr., som skilja Kongl. Maj:ts och utskottets förslag, kunna hafva någon betydelse? En ärad talare har sagt, att det skulle draga 38 år, tror jag han sade, i händelse det gifves 150,000 kr., och 28 år, om det beviljas 200,000 kr. om året. Kan det vara ett riktigt sätt att gå till väga med denna fästningsbyggnad så? Jag tror det icke! Min uppfattning är alldeles densamma som den näst föregående talarens, att skola vi verkligen taga oss före att sätta Karlsborg i det skick det bör komma uti, så måste det ske på något annat sätt än hittills, antingen så, att Kongl. Maj:t anser sig kunna begära större belopp inom budgeten eller, på sätt en talare föreslagit, genom upplåning af erforderliga medel. Med alla de behof, som äro att fylla för försvarets räkning, är det för mig uppenbart, att om man går på som man gjort med små summor här och små summor der, så kan det aldrig blifva något deraf, utan vilja vi bringa vårt försvar till den punkt, att det uppfyller sin bestämmelse, måste vi gå till väga såsom herr Casparsson antydde.

Den ärade talaren på kronobergsbanken yttrade, att han trodde, att skälet, hvarför utskottet hade begagnat det der ordet »lämpligen», var, att utskottet resonerat på samma sätt, som han hört sägas, att det vanligen resonerades, då det vore fråga om Karlsborgs befästning, att man deri såge en kvarlefva af den gamla åsigten, att ingenting borde nedläggas på denna fästning. Jag tror icke, att någon inom utskottet haft den uppfattningen. Jag tror, att de ledamöter inom utskottet, hvilka med mig icke deltagit i reservationen, ansett, att denna summa, 50,000 kr., vore alldeles för obetydlig för att man, för att genomdrifva den, skulle ställa sig mot medkammaren. Det är ganska lätt här i kammaren och kunde ju äfven hafva varit lätt i utskottet att ställa sig på den sida, som man vet att denna kammare helst vill följa, nemligen den som önskar bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Men om man inom utskottet skulle vid hvarje tillfälle oafälltigt hålla sig vid Kongl. Maj:ts förslag, så är min öfvertygelse, att samarbetet mellan kamrarna skulle blifva mycket svårare, och på det stora hela skulle man få mindre. Jag tror, att man genom tillmötesgående i frågor, hvilka äro af mindre vikt, skall lyckas bättre, än om man hårdt håller på hvad man kanske skulle önska att få.

Jag kan icke tvifla på att icke kammaren kommer att bifalla Kongl. Maj:ts förslag och därför framställer jag ej heller något yrkande, men jag ber kammaren ännu en gång vara öfvertygad, att icke är det någon ljumhet för Karlsborg, som föranledt mig att icke reservera mig, då det icke lyckats få igenom Kongl.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

Maj:ts förslag, utan den omständigheten, att beloppet, som det gälde, var för obetydligt. Jag vill härtill endast lägga det, att jag i fråga om Karlsborg med de enda undantagen 1883 och 1892 icke sett, att det högre anslaget gått igenom någon gång vid den gemensamma voteringen. Och kommer man i alla fall att stanna vid 150,000 kr., hvarför skall man då draga frågan under gemensam votering?

Herr Björnstjerna: Efter de varma och utförliga yttranden, som här framförts till förmån för Karlsborg, skall jag fatta mig helt kort. Den siste ärade talaren beder jag emellertid få svara, att om än Kongl. Maj:t under en lång följd af år begärt endast 100,000 eller 150,000 kr., vid 1893 års riksdag begärde Kongl. Maj:t dock 350,000 kr. till befästningsarbeten å Karlsborg och Vaberget samt till anskaffning af s. k. pansarlavetter för snabbeldskanoner till södra Vabergsfortet. Propositionen blef af Riksdagen afslagen, men Kongl. Maj:t hade dock äskat 350,000 kr. Innevarande år har chefen för fortifikationen förklarat 300,000 kr. vara det minsta belopp, hvartill 1895 års behof kunna beräknas. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har dock, i betraktande af de stora kraf, som i öfrigt från landtförsvarets sida detta år ställas på budgeten, icke ansett sig kunna tillstyrka mer än 200,000 kr.

För mig är det alldeles oförklarligt, huru denna likgiltighet för Karlsborgs fästning kunnat uppstå. Det kan icke vara annat än en följd af den långsamhet, hvarmed arbetet fortgått, så att allmänheten börjat anse det vara ett onyttigt arbete. För mig är det uppenbart och det borde, på sätt redan framhållits af mer än en talare, vara så för hvar och en, att Karlsborg långt ifrån att vara en oviktig del af vårt försvar tvärtom är en af de allra viktigaste. Vi skulle vara alldeles rådlösa, om ett infall egde rum i vårt land och vi icke hade en enda befästad punkt för arméns förråd och verkstäder, en replipunkt för armén i händelse af behof, en plats, der bankens värdeföremål kunde sättas i säkerhet. Det är rent af oförsvarligt, mine herrar, att gå på på detta sätt och icke afsluta Karlsborgs fästning. Den är ju alldeles öppen på en sida. Med ett sådant anslag som 150,000 kr. kommer den också att fortfarande stå öppen och vara omöjlig att försvara under en lång följd af år. Nej, mine herrar, detta är icke en oviktig sak, den är af den allra största betydelse.

Den siste ärade talaren förklarade, att 50,000 kr. mer eller mindre betydde så litet. Det är dock en fjerdedel af hela det äskade anslaget.

Gerna skulle jag förena mig med chefen för fortifikationen och yrka på 300,000 kr., hvilket han förklarat vara det minsta. Men då detta icke låter sig göra, får jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition; och jag misströstar icke alldeles om framgång

på sätt min ärade vän på kronobergsbänken gjorde, då han yttrade: Jag vot, att det icke blir mer än 150,000 kr. Låt oss hoppas, att Första Kammaren skall liksom för två år sedan vid den gemensamma omröstningen afgifva 123 ja för det högre anslaget mot 16 nej, då hoppas jag, att det högre anslaget också skall gå igenom.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Herr Tamm, Hugo: Jag har visserligen icke i år deltagit i behandlingen af denna hufvudtitel, men jag måste dock ställa mig på statsutskottets sida. Jag erkänner, i likhet med alla dem som yttrat sig, att det är af vigt att få Karlsborg befästadt, men de argument för det högre anslaget, som i dag äro framförda, finner jag ej särdeles starka. — För bestämmande af hvad Sverige bör utgifva på befästningar har man gjort jemförelser med andra länder och tagit till norm folkmängdssiffran i t. ex. Holland, Belgien och Danmark. Men det finnes en annan jemförelsepunkt, som är lika bestämmande, och det är de tillgångar, som finnas i de olika länderna. Jag skulle, för min del, känna mig ofantligt lycklig, om vi kunde säga, att vi i detta hänseende stå i samma goda ekonomiska ställning som dessa länder; men vår är ojemförligt mycket svagare.

Det är onekligen statsfinansiella skäl, som gjort, att utskottet icke vågat gå längre än det nu gjort, och härutinnan stå vi i särskildt svåra och tränga förhållanden, då vi just nu hålla på med en stark utveckling af vårt försvarsväsende. Det måste medgifvas vara en bra stor öfverdrift, då en föregående talare förklarade Karlsborgs befästande vara det viktigaste af allt. Det finnes många viktigare uppgifter för försvarsväsendets ordnande, och då man icke kan ordna allt på en gång och ej mäktar åtaga sig alla kostnader på en gång, kan jag icke se annat, än att man måste koncentrera sig på de viktigaste och försaka de mindre viktiga.

Det är af dessa skäl som jag, efter min uppfattning, anser, att vi icke kunna och icke våga gå framåt starkare än utskottet nu föreslagit, utan att vi måste, som sagdt, koncentrera våra krafter på det viktigare. Då den föregående talare, som uppträdde för utskottets förslag, icke gjorde något yrkande, skall jag be att få anhålla om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Lithander: Då jag tagit mig friheten begära ordet i denna fråga, är det visst icke i tanke, att jag med mina enkla ord skulle kunna befrämja det högre anslaget till Karlsborgs fästningsbyggnad. Det har blifvit så vältaligt förordadt, att jag är öfvertygad, att kammaren icke skall vägra sitt bifall till detsamma.

Jag har likväl tänkt mig, att det kunde ega sitt berättigande att, då anslag kräfves för Karlsborgs försvar, eller, såsom det kallas, det fasta försvaret, äfven framhålla, att landets försvar i sin helhet kräver, att äfven andra punkter komma i åtanke, då

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

det gäller att befästa vägen till fosterlandet. En föregående talare har framhållit vigten af att Stockholm och Göteborg förr eller senare blifva befästa. Jag kan icke annat än på det varmaste instämman i denna erinring. Jag vet icke, om kammaren förut vid något tillfälle uttalat sig till förmån för Stockholms befästande, men jag har haft den glädjen att bevitna, att sympatier äro uttalade och i handling visade för befästande af Göteborg. Jag syftar dervid på det beslut, kammaren för några år sedan fattade, nemligen att utaf »en per mille-fonden» medel skulle få användas för undersökningar af terrängförhållanden och uppgörande af kostnadsberäkningar för Göteborgs befästande från sjösidan. Vid detta tillfälle framhölls vådan af att låta en så viktig punkt som Göteborg förblifva utan skydd och värn och låta den ligga öppen och tillgänglig för en anfallande fiende, som, i fall han der en gång skulle landstiga, hade de beqvämaste kommunikationer till hjertat af landet genom jernvägar och kanaler. Jag bör måhända omnämna, att i Göteborg har denna fråga omfattats med det varmaste intresse. Ett bevis derpå kan jag anföra deri, att en mängd fosterländskt sinnade män der hafva bildat en komité med uppgift att vidmagthålla intresset och bilda fonder och sålunda, då frågan en gång kommer på dagordningen, visa, att Göteborg icke allenast moraliskt, utan äfven ekonomiskt vill understödja de be-
mödanden, som från Riksdagens och regeringens sida möjligen kunna komma i fråga för Göteborgs befästande.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag och har endast tillåtit mig att, i sammanhang med det äskade anslaget till Karlsborg, fästa uppmärksamheten på, att ett par andra viktiga punkter inom landet förr eller senare böra ifrågakomma att befästas.

Herr Casparsson: Näst föregående talare ville försvara statsutskottets tillstyrkande ur »finansiell synpunkt». Ja, ur finansiell synpunkt anser jag det lika förkastligt som ur försvarssynpunkt. Det är påtagligt, att ju mera man nedsätter anslaget, dess större kommer missförhållandet att blifva emellan faux-fraiserna och de pengar, som man möjligen kan använda på sjelfva fästningsbyggandet. — Det kan slutligen komma derhän, såsom också här har blifvit antydt, att hela byggandet på Karlsborg blir blott ett öfningsarbete för fortifikationscorpsen. Den gången tror jag finansiererna i statsutskottet misstagit sig.

Friherre Klinckowström: Jag har icke många ord att tillägga till den långa diskussion, som här blifvit förd rörande Karlsborg. Men jag tror mig vara bland de få af kammarens ledamöter, som varit i tillfälle att till följd af sin tjänst sysselsätta sig med Karlsborgs fästningsbyggnad. Det har jag gjort i min ungdom, och jag känner noga till de fortifikatoriska förhållandena såväl vid Karlsborg som inom landet i allmänhet. Jag

kan därför med godt samvete förena mig om den åsigt, som uttalats af herr Tamm. Jag försäkrar kammaren, att den besparing af 50,000 kronor, som statsutskottet förordat genom att endast sålunda bevilja Kongl. Maj:ts nådiga proposition i denna punkt, att Karlsborgs fästningsbyggnad skulle erhålla 150,000 kronor för nästa statsreglering, blir nödvändig i finansielt hänseende. Första Kammaren må nu fatta sitt beslut huru den vill. Andra Kammaren har efter mycken strid beviljat dessa 150,000 kronor, och om icke Första Kammaren går in på denna summa, kommer frågan att blifva föremål för gemensam votering, och då vet nog kammaren af gammal erfarenhet, hvarthän det bär.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare derpå, att Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning skulle bifallas; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

25 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

26 punkten.

Lades till handlingarna.

27—30 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

31 punkten.

Friherre von Otter: I anledning af det beslut, kammaren fattade i 17 punkten, tager jag mig friheten hemställa, att kammaren måtte bifalla reservationen och afslå utskottets förslag.

Om användande af behållningar å ett extra anslag.

Friherre Klinckowström: Jag ber helt enkelt, till besparande af kammarens tid, att få yrka bifall till statsutskottets förslag i denna punkt.

Herr Treffenberg: Herr talman, mine herrar! Jag har begärt ordet icke för att motsätta mig det begärda anslaget, hvilket jag för min del gerna önskar måtte beviljas, utan endast för att få adressera till regeringen ett ord, som synes mig verkligen vara på sin plats, närmast med anledning utaf krigsministrarnas —

Om användande af behållningar å ett extra anslag.
(Forts.)

jag beklagar att han är frånvarande — hållning i en af de frågor, som här varit föremål för öfverläggning i dag. Jag känner mig visserligen icke ur någon som helst synpunkt kallad till att gifva regeringen några instruktioner vid behandlingen af anslagsfrågor och allra minst af de militära anslagsfrågorna, bland hvilka det finnes så många, som jag icke begriper. Men just därför att jag och, efter hvad jag föreställer mig, så många andra i denna kammare behöfva ett stöd i dessa frågor, behöfva uti regeringens auktoritet ett säkert stöd till ledning för våra vota, just därför tillåter jag mig ställa till den frånvarande krigsministern den vördsamma frågan, huruvida han icke inser, att detta stöd undanryckes oss, om man erfar, att han gång efter annan — ty det har inträffat vid ett annat högst viktigt tillfälle förut, väl icke vid denna riksdag, utan då den s. k. stora frågan afgjordes — om man kommer i erfarenhet deraf, att han gång efter annan öfvergifver de positioner, som han efter noggrant och moget betänkande en gång intagit. Så har, som jag nämnde, skett i dag på förmiddagen, då den fråga, som efter en sakkunnig persons ömdöme är den viktigaste, den s. k. gevärsfrågan här behandlades. Ett gammalt ordspråk säger: *ett säga och dervid förblifva*. Detta är en oangriplig position. Den har bland andra fördelar äfven den med sig för oss, som ingenting bättre begära än att få understödja regeringen, att man finner sig stå på fast mark och icke såsom nu på gungfly, då man är hänvisad till oändligt vexlande och oberäkneliga uttalanden af statsutskottet, hvilka ofta äro resultatet af mer eller mindre obefogade kompromisser.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 28 nästlidne februari och den 2 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från Wisborgs kungsladugård och hospitalslägenheten Kohagen till mötesplats för Gotlands infanteriregemente och Gotlands artillericorps, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Justerades ett protokollsutdrag för gårdagen och två för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 8,38 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 9 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 2 i denna månad.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets utlåtande n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till utgiftsstat för postsparbanken; och bevillningsutskottets betänkande n:o 6, angående vissa delar af allmänna bevillningen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran följande, den 7 innevarande mars bordlagda ärenden, nemligen: sammansatta stats- och bankutskottets utlåtande n:o 1, bevillningsutskottets betänkande n:o 5 samt bankoutskottets memorial n:o 2.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Crusebjörn* från och med den 11 till och med den 28 samt herr *Asker* från och med den 12 till och med den 21 innevarande månad.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och sist de under dagen andra gången bordlagda ärendena.

Kammaren åtskildes kl. 2,34 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
